

I.

**K dějinám literatury
a literární historiografii**

K Vodičkovu modelu literární historie

Dalibor Tureček

Východiskem těchto řádků je studie Felixe Vodičky, vzniklá na počátku čtyřicátých let minulého století a uveřejněná v roce 1942. Na základě jediné, byť i programové stati jistě není možno postihnout Vodičkův model literární historie jako celek ve všech jeho proměnách a realizacích, jak je přinesly pozdější analytické studie i syntézy. Soustředění na jediný článek tehdy čerstvě třicetiletého badatele by se s ohledem na zásadní povahu později vykonané literárněhistorické práce mohlo zdát svým způsobem i nespravedlivé. Uvedená Vodičkova studie ale zároveň představuje patrně nejobsáhlejší a rozhodně nejsystematičtější české pojednání o metodologii literární historie, nebyla v tomto směru od doby svého vzniku překonána, a to ani statemi vzniklými v posledním desetiletí (Glanc, Šmahelová, Tureček), a již proto si zaslouží pozornost sama o sobě. Nahlédnout ji přitom můžeme dvojí optikou: historizující, která by postihla smysl a hodnotu v kontextu dobové polemiky o metodu literární historie, a aktualizující, která by se pokusila postihnout podněty, ale také třeba limity z hlediska dnešního stavu disciplíny. Oba úhly pohledu od sebe nelze zcela oddělit, druhý z nich se však i dnes jeví jako produktivnější a podstatnější – i v tom je možno spatřovat doklad živosti a aktuálnosti Vodičkovy práce.

Z jejího textu je patrné, že hlavní Vodičkova snaha směřovala dvěma rovnoprávnými a vzájemně se doplňujícími směry: k ustavení metodologie, která by pokud možno na nejvyšší míru potlačila roli subjektu a dodala tak literární historii povahu objektivní vědy; dále pak k vymanění ze závislosti výkladu literárních jevů na mimoliterárních faktech a současně k přenesení centra pozornosti k imanentním impulsům a faktorům. Dělo se tak – jak je obecně známo – se zjevnou oporou o práce Mukařovského a především ve výslovné polemice s pozitivismem i duchovédou. Ne nadarmo tvoří prvou část stati obsáhlé pojednání o povaze jednotlivých literárněhistorických metod předcházejících strukturalismu. Stať také po uveřejnění vyvolala obsáhlou diskusi, která na jaře 1944 zabrala čtyři pracovní schůze Literár-

K Vodičkovu modelu literární historie

něhistorické společnosti a poté se přenesla i na půdu Pražského lingvistického kroužku. Zde Mukařovský rekapituloval dosavadní průběh rozpravy a přednesl své argumenty ve prospěch Vodičkova konceptu, přičemž se zabýval zejména nejobecnějšími otázkami metodologie (srov. MUKAŘOVSKÝ 1971). I když je zřejmé, že mnohá Vodičkova stanoviska překračovala hranice dobové polemiky a poukazovala k budoucím proměnám myšlení o literární historii,¹ je jednotlivým tezím i argumentům možno přesněji rozumět v tomto původním kontextu; zároveň je ale také patrné, že právě polemické úsilí mohlo vést k některým jednostranným, i z hlediska věci samé příliš vyostřeným důrazům.

Prvým z nich je akcent na objektivní povahu zkoumaného předmětu. Proměna úhlu pohledu od pozitivismu ke strukturalismu tu svědčila o podstatných posunech. Vodička z této skutečnosti vyvodil závěr, že „teprve průběhem dlouholeté tradice vědeckého úsilí se ozřejmuje vlastní podstata zkoumaného předmětu a vlastní úkoly vědeckého zkoumání“ (VODIČKA 1942: 309). „Podstata předmětu“ a „úkoly zkoumání“ tedy jsou v tomto pojetí situovány mimo vlastní proud proměn vědecké disciplíny, jsou „transcendentní“, mají esenciální povahu a jen se stále přesněji ozřejmují prostřednictvím poznávací aktivity. Věda je tedy následně postupným odhalováním invariantní podstaty těchto esencí, které by – domyšleno do důsledku – bylo teoreticky možno jednou provždy a ideálně popsat, a tak dospět k pomyslnému cíli zkoumání. Vodička tu jistě v první řadě polemizoval jednak se subjektivismem duchovědy, ale také s personalismem pozitivismu, a právě proto kladl důraz na „úkol vědeckého poznání a pochopení dějinného literárního procesu“ (TAMTÉŽ, 310). Vyostřené formulace však nabízejí snad provokativní a z dnešního hlediska třeba i triviální otázku: existuje „dějinný literární proces“ objektivně, nebo objektivně existují jen texty? Vodičkova implicitní odpověď přitakává první z obou možností; duchovědě, ale i pozitivismu jsou opakovaně vytýkány „konstrukce“ (TAMTÉŽ, 323) a konstruktivní složka práce literárního historika, který svou aktivitou zároveň do značné míry spoluutváří předmět poznávání, jako by tu byla zcela vylučována za hranice skutečně vědecké práce.

Tento bod byl zjevně klíčový i ve zmíněné o dva roky pozdější diskusi. Mukařovský jej ve svých poznámkách pojmenoval jako „spor mezi osobnostním a objektivistickým pojetím vědy“ (MUKAŘOVSKÝ 1971: 184), zařadil jej na první místo svého výkladu a podstatně dopověděl Vodičkou nastíně-

1 Těto problematiky se dotýkají některé z dalších statí tohoto sborníku. Připomeňme tu jen letmo alespoň Vodičkovu pojetí „literárního života“ situované mezi text a recipující kulturu (VODIČKA 1942: 374) nebo zárodek diskurzivního pojetí literatury (TAMTÉŽ, 379), či jasné vědomí dvojdílné povahy terminologického instrumentáře, jenž se sám stává předmětem studia (TAMTÉŽ, 385).

nou problematiku. Příznačně při tom vyšel z Hegelových poznámek k dějinám filozofie, které proti sobě staví „pravdu“ jako výsledek pojmového poznávání a „mínění“ jako subjektivní dojem. Vzájemný poměr obou těchto pojmů Mukařovský do krajnosti vyostřil a v naléhavě i autoritativně formulovaných větách proklamoval nutnost „nadosobní platnosti a nadosobní závaznosti [...] vědeckého poznání“ (TAMTÉŽ). Poněkud jednostranná dikce je i zde zjevně určována polemickým kontextem; Mukařovský přitom v závěru příslušné kapitolky vzal v úvahu nutné proměny oné „pravdy“, kterým je sama vystavena v procesu poznávání. Především v této pasáži se ukázalo, že mu šlo především o vzájemný poměr „rekonstruující“ a „konstruktivní“ složky vědecké práce v rámci vědecké metody, nikoli o jejich naprosté oddělení: „nesmíme však jít tak daleko, abychom [...] z historické proměnlivosti pravdy vyvozovali její *převážnou* (zvýraznil D. T.) závislost na jedincích, kteří jsou přechodnými nositeli jednotlivých etap jejího vývoje“ (TAMTÉŽ, 186).

Ponechme stranou, do jaké míry v citované pasáži stejně jako ve Vodičkových výkladech užití slova „vývoj“ implikuje představu lineárního, souvislého proudu změn směřujících zároveň ke konečnému cíli; Vodičkovo i Mukařovského myšlení v tomto bodě jistě odporuje současným úvahám o nelineární, pulzační či synoptické povaze proměn literatury (viz ZAJAC 1993 a 2003). Tento aspekt problému byl však v okamžiku polemiky s bezbřehým subjektivismem nedůležitý: termín „vývoj“ naopak umožňoval radikálně podtrhnout objektivistické stanovisko.

Poněkud se tím ale problematizoval vzájemný poměr historického konceptu a materiálu. Patrné je to zejména v okamžiku nutné selekce množiny veškerého dochovaného materiálu do méně rozsáhlých a tedy přehlednějších a vyložitelných celků. Vodička ví, že „všechna [...] díla jsou [...] v okruhu zájmu literárního historika, je však přirozené, že v historickém popisu a rozboru nepůjde vždy o zachycení všech případů daného jevu“ (VODIČKA 1942: 340–341). Touto tezí je vlastně popřen pozitivistický ideál vše vyčerpávající, enumerativní encyklopedičnosti. Ve strukturalistickém konceptu zato jde o „postižení základních tendencí vývojových, takže ráz a cíl každé práce určí i výběr materiálu“ (TAMTÉŽ). Uznává se tedy přirozeně selektivní povaha literární historie – materiál musí být filtrován; filtr tu je také „přirozený“, daný a priori a vně vlastního materiálu „vývojovými tendencemi“ – konečný rámec zkoumání, „jev“, není spoluutvářen aktivitou badatele, ale je „dán“. Nabízí se opět otázka, zda tyto objektivizované tendence mají předmětnou povahu, kde existují, zda samy nejsou konstruktem a zda bychom popřípadě jiným uspořádáním materiálu nedošli k odlišným

K Vodičkovu modelu literární historie

„vývojovým tendencím“. Ve Vodičkově myšlení jsou v důsledku takřka absolutního potlačení konstruktivní složky literárněhistorické práce vývojové tendence hypostazovány, stávají se dokonce určující realitou, jsou podstatnější než konkrétní texty, kterým je vyhrazena jen podřízená úloha prostředníků: „Pro rozbor imanentního vývoje literárního je důležité znáti tendence tohoto vývoje. Jednotlivá díla mohou tyto tendence tlumočit“ (TAMTÉŽ, 354). Ačkoli se Vodičkova stať podstatným způsobem opírá o Mukařovského tezi imanence, je tu ve výsledku hlavní pozornost soustředěna mimo vlastní předmět zkoumání, kterým jsou texty. Nejde jistě o to, že by jednotlivé texty nefungovaly v kontextu soustavy dobových estetických norem a kódů a že by k nim zároveň nepoukazovaly: leckdy velmi složitý vzájemný poměr je ale ve Vodičkově studii až drasticky redukován a bezvýhradně dominantní pozice je přisouzena tomu, co literární historik ve skutečnosti může teprve druhotně poznávat prostřednictvím primárního materiálu, tedy na jeho základě a také optikou, která je materiálem i jeho výběrem do značné míry spoluurčena. Zvěcněné vývojové tendence se pak stávají i klíčem k jednotlivým textům a normou jejich posuzování: „z hlediska těchto tendencí literárního vývoje můžeme však také literární díla hodnotit“ (TAMTÉŽ). Imperativní povaha takto pojímaných vývojových tendencí se pak projevila ve známé teorii úkolů, stojících jakoby před literárním textem; v literárněhistorické práci následně podle Vodičky neprozkoumáváme povahu textu a způsob jeho souvislosti s texty jinými, ale „hledáme charakteristické znaky vztahu básníků (sic!) k úkolům literárním“ (TAMTÉŽ, 390). Takto vyostřeným důrazem na objektivitu zkoumání Vodička opět kladl meze krajnímu subjektivismu; zároveň ale vyloučil ze svého zorného úhlu složitou a do budoucna mimořádně produktivní problematiku interpretace: důsledky byly patrné i v některých pozdějších pracích, včetně některých kapitol v akademických *Dějínách české literatury*.

Představa objektivitu zkoumání byla tedy v teoretické rovině zajišťována domněle autonomní, na badateli nezávislou povahou „vývojových tendencí“. V praktickém ohledu měla být dosažena vymezením a uzavřením množiny zkoumaného materiálu. Podle Vodičky „hlavní pozornost bude upřena vždy k dílům, jež se obracejí k vedoucí vrstvě literárního obecnstva“ (TAMTÉŽ, 340) a zároveň „k dílům [...], jež tvoří oblast estetických jevů katexochén“ (TAMTÉŽ, 339). K esteticky vymezujícímu argumentu se tedy připojuje argumentace elitami. Tím se ale do značné míry přejímá repertoár kanonizovaných textů v podobě, kterou ustálily pozitivistická a duchovědná literární historie a zároveň dochází k odfiltrování celých vrstev materiálu, v prvním kroku takzvané „literární periferie“. Zbylý materiál je pořádán do

„historických řad“ (TAMTÉŽ, 344), a to podle „přirozených celků“, vymezených v krajních bodech možné extrapolace dílem jednoho autora a celkem národní literatury. Pojetí národní literatury je opět postaveno na zdánlivě zcela objektivním základě: je definována jazykově. Takové vymezení pojmu jistě mohlo mít v době vzniku Vodičkovy práce, tedy v nejhorších letech německé okupace, velmi podstatné pozitivní konotace. Východiskem úvah tu však zjevně byl spíše strukturalistický důraz na jazyk jako na klíčový prostředek realizace estetické funkce v literatuře. Následně se Vodičkovi kupříkladu jeví zásadní rozdíly mezi jednotlivými národními literaturami, protože zde „chybí především společný materiál jazykový“ (TAMTÉŽ, 399). Řada jazykově vymezené národní literatury je ale jen zdánlivě přirozenou množinou; národní princip sice zjevně má ambici i povahu mocenského diskurzu, tuto svou pozici ale ustaluje v trvalém, v různých obdobích více či méně patrném vztahu k obecněji platným tendencím. Národní literatury jsou navíc v některých etapách (tak v obrození) spíše konstruktem než realitou a izolováním jednotlivých jevů v rámci uměle uzavřené řady tak může dojít i k podstatnému zkeslení. Problematické také je, je-li jazykové kritérium aplikováno zpětně, ze stavu současného na minulost: v jedné z pozdějších studií například Vodička píše o slovenských spisovatelích Kollárovi a Šafaříkovi, kteří měli větší potíže než spisovatelé čeští, protože se nemohli opřít o starou literární kulturu (VODIČKA 1969: 77). Zkoumání vztahů mezi jednotlivými národními literaturami ovšem zjevně neleželo počátkem 40. let v centru Vodičkovy pozornosti: i terminologický aparát tu koření v pozitivistické komparatistice, když se mluví o potřebě „pečlivého studia vlivů děl jedné literatury na díla jiné literatury“ (VODIČKA 1942: 322). Spolu s terminologií je ale implicitně přejat i koncept v darwinismu koření „vlivologie“.

Význam reálných intertextuálních kontaktů přes hranici jednotlivých jazyků je také ve Vodičkově konceptu odsunut do pozadí; nemají hodnotu samy o sobě, ale pouze odkazují mimo vlastní pole intertextuálních vztahů ke klíčovému pojmu literární struktury: „vliv pouze *zastupuje* nebo *pomáhá utvářet* tu tendenci literárně vývojovou, jejíž vznik je umožněn stavem literární struktury v dané chvíli“ (TAMTÉŽ, 362; zvýraznil D. T.). Struktura se ve stopách Mukařovského vůbec stává klíčovým pojmem; analogicky k myšlení o jazyce se pozornost primárně soustředí k jevům z roviny langue, k „pomyslnému inventáři všech možností literární tvorby“ (TAMTÉŽ, 346). Způsob aplikace pojmu struktura na oblast literární historie ale opět vede k hypotéze: „Jestliže literární historik zná stav struktury v daném okamžiku, má možnost sám posoudit, pokud a jak bylo využito možností, jež daná situace

K Vodičkovu modelu literární historie

poskytuje“ (TAMTÉŽ, 348). Struktura se tu zdá mít esenciální povahu a určující, apriorní roli vzhledem k jednotlivým textům a má širší obor platnosti než reálná množina materiálu: obsahuje nutně i nerealizované možnosti. Domyšleno do důsledku, až ad absurdum se zdá, jako by se i tyto plochy kontrafaktuality paradoxně stávaly součástí objektivně existující struktury.

Vodičkovi jistě v kontextu aktuální polemiky šlo spíše o zakotvení soudu mimo možnou libovůli hodnotícího subjektu. Přesto by ale bylo potřeba uvážit, zda struktura „je“, či zda ji „rekonstruujeme“ na základě studia určitým způsobem selektovaného materiálu, nebo zda ji alespoň v jisté míře také výběrem materiálu i optiky „konstruujeme“. Není snad třeba zdůrazňovat, že další proměny myšlení o literární historii se postupně přiklonily k druhé a třetí z uvedených možností (např. GREENBLATT, který si uvědomuje proměnlivost a konstruovanost pojmu literatura, ale na druhou stranu neabsolutizuje konstruující princip; viz 2000: 28 aj.). V rámci literární struktury se dále Vodičkovi v první řadě jednalo o zachycení jejího pohybu, změny jejího stavu, a to především – a snad i poněkud paradoxně vzhledem k proklamované teleologii – o „poznání příčin těchto změn“ (VODIČKA 1942: 346). Jako základní premisu i nástroj přitom použil dialektický model protikladů, který mu byl „hybnou silou literárních dějin ve všech mezních bodech jejich vývoje“ (TAMTÉŽ, 348). Myšlení tak bylo prvořadě vedeno k extrapolacím a binárním opozicím – zjevná je přitom analogie nejen s nejrůznějšími variantami filozofického hegelianismu, ale také se Saussurovým myšlením o jazyce. Zdánlivě objektivní postup ale i v tomto bodě přece jen vnáší do systému apriorní, autorem metodologického konceptu předjednanou tezi: mimo centrum pozornosti jsou situovány všechny pomezí situace a jevy, které poukazují spíše k prolínání a koexistenci než k extrapolacím.² Také pořádání meritorního materiálu mohlo být extrapolací tezí do určité míry předurčeno, a pokud se zároveň pojilo s již existujícím vymezením kanonických textů (autorů), mohlo vést k zaběhaným výkladovým stereotypům: jako jeden z ilustrativních dokladů jsou kupříkladu užity odkazy na protikladné autorské dvojice Kollár – Čelakovský, Máchova – Erben, Hálek – Neruda, Vrchlický – Zeyer; ty ale byly vypracovány už pozitivismem, rozvíjeny duchovnědou a nevznikly na základě poetologických analýz, kterým ovšem aspoň do jisté míry vymezovaly úhel pohledu. V okamžiku psaní programové studie však pro Vodičku byly možné důsledky formulace jednotlivých podpůrných argumentů jistě vedlejší a byly by – jako ostatně u každého

2 Jedním z důsledků takového pojetí může být třeba i zásadně zúžené užití pojmu romantismus, omezující poplatnost termínu takřka výlučně na tvorbu Máchovu a vylučující z centra pozornosti všechny jevy pomezí a synkretické povahy, které ale představovaly naprostou většinu případů.

metodologického modelu – záležitostí dalšího dopracování a ověřování v rámci materiálových studií. Pozornost byla soustředěna k meritu věci, k situování podstaty proměn literatury mimo autorský subjekt. Obrat myšlení k dialektice protikladů tak především znamenal odklon od přímočarého, jednoduše kauzálního psychologismu a sociologismu.

Dalším ze zcela zásadních přínosů Vodičkovy stati bylo v době jejího vydání zdůraznění sémiotického úhlu pohledu, který pro Vodičku představoval jeden ze základů literárněhistorické metodologie: „budeme-li postupovat historicky, [...] konfrontujeme dílo se skutečností v okamžiku, když vyšlo nebo vznikalo, a snažíme se zachytit vztahy mezi realitou a jejím znakem v uměleckém díle“ (VODIČKA 1942: 369). Konkrétní text tak byl situován mezi literární strukturu na straně jedné a široce pojímanou realitu dané doby na straně druhé. V polemice s jednoduchou kauzalitou pozitivismu, spojující přímočaře literaturu a „život“, se jistě jednalo o zásadní posun. V této souvislosti je také možno rozumět Vodičkovu užití pojmu literární život: ve výkladu literatury je podstatným omezením určující pozice aktuálního světa a přesouvá pozornost k sémantické povaze literárního díla a ke specifickým jeho vnímání: „Tak jako jest úkolem historie literární zachytit celé bohatství vztahů, vyplývajících z polarit literárního díla a skutečnosti, musí se stát předmětem historického popisu i dynamika určená polaritou díla a čtouceho obecnstva. Takto zachycujeme v pravém slova smyslu literární život, v němž se díla stávají záležitostmi estetického vnímání a hodnotou“ (TAMTÉŽ, 374). Zde byla bezpochyby otevřena cesta k pozdější recepční estetice.

Literární text však přesto v rámci sledované Vodičkovy studie zůstal spíše důkazovým materiálem vývojových tendencí, než aby byl nahlížen jako komunikační strategie směřující ke čtenáři. Ve zdánlivém rozporu s takovým tvrzením je teze, podle které „oblast uměleckých projevů je ovládána postuláty, směřujícími k vrcholnému účelu všech uměleckých projevů, k estetickému účinu“ (TAMTÉŽ, 349). Spíše než jako potencionální vlastnost textu je ale v rámci této Vodičkovy studie estetický účín chápán jako vrcholná součást hierarchie teorémů, postavených před vlastní materiál a představujících jak principy jeho uspořádání, tak i hodnocení. Důsledné uplatnění takto pojímané teze absolutní priority estetické funkce ale může vést i ke zkreslenému vidění jejího reálného poměru k funkcím mimoestetickým: „V některých obdobích tematická výstavba literárních znaků čerpá za účelem uplatnění estetické funkce ze soustavy uznaných hodnot (středověká literatura náboženská)“ (TAMTÉŽ, 396). V kontextu dobové polemiky však jistě bylo rozhodujícím pozitivem přenesení důrazu od estetického záměru autora na depersonalizovanou estetickou funkci.

K Vodičkovu modelu literární historie

Cílem několika našich poznámek není sledovat, jakým způsobem a do jaké míry Felix Vodička ve své další práci překročil hranice své vlastní programové studie, které její momenty dále rozvinul a které případně opustil. Mimo náš zájem leží i otázka, které prvky jeho literárněhistorického modelu mohly představovat styčné plochy s marxistickou doktrínou, jaké funkce i hodnoty Vodičkova myšlení pod jejím tlakem nabývalo, či jakým omezením bylo zejména v padesátých letech vystavováno. Předcházející úvahy by také neměly zakrýt několik základních skutečností. Vodičkova studie už počátkem 40. let rozhodně ukázala směrem, kterým se v pozdějších desetiletích vydala podstatná část západního myšlení o literatuře. Tyto styčné body není podle našeho názoru možno přeceňovat, ale také není správné přehlížet, že mnohé z toho, co ve Vodičkově studii bylo byt i jen náznakem obsaženo a v polemickém zápalu třeba i příliš jednostranně formulováno, nemohlo být zejména po roce 1948 organicky a svobodně domyšleno. Zato otázky, jež spočívají v základu Vodičkova literárněhistorického konceptu a tvořily jeho vlastní jádro, byly už počátkem čtyřicátých let položeny velmi přesně a dotkly se základních skutečností, které žádný z modelů myšlení v rámci naší disciplíny nemůže beze škody obejít. Na některé z nich česká literární věda doposud nemá systematičtější a promyšlenější odpovědi. I to jistě svědčí o kvalitách Vodičkovy práce, byt se současně ukazuje, že při dalším hledání bude přirozeně nutno některá jeho stanoviska modifikovat, či hledat k nim alternativní řešení.

Práce vznikla v rámci projektu MSM 124100003

LITERATURA

GLANC, Tomáš

2003 „Dějiny literatury. Výběrový soupis problémů“, *Svět literatury* č. 25, s. 65–71

GREENBLATT, Stephen

2000 *Was ist Literaturgeschichte?* (Frankfurt am Main: Suhrkamp)

MUKAŘOVSKÝ, Jan

1971 [1942] „K metodologii literární vědy“, in: *Cestami poetiky a estetiky*, ed. K. Chvatík a B. Svozil (Praha: Československý spisovatel), s. 183–200

ŠMAHELOVÁ, Hana

2000 „Kontexty současného literárněhistorického myšlení“, *Česká literatura* 48, č. 2, s. 115–131

TUREČEK, Dalibor

2000 „Geschichte der tschechischen Literatur – Problem und Herausforderung der gegenwärtigen Bohemistik“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 46, s. 145–154

VODIČKA, Felix

1942 „Literární historie, její problémy a úkoly“, in: *Čtení o jazyce a poezii*, ed. B. Havránek a J. Mukařovský (Praha: Družstevní práce), s. 309–402

1969 *Struktura vývoje* (Praha: Odeon)

ZAJAC, Peter

1993 „Existuje čosi ako pulzačné dejiny literatúry?“, *Slovenská literatúra* 40, č. 6, s. 417–424

2003 „Literaturgeschichtsschreibung als synoptische Karte“, in: *Kako pisati literarno zgodovino danes* (Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU), s. 97–107

ZUSAMMENFASSUNG

Der Aufsatz befasst sich mit Vodičkas Arbeit *Literární historie, její problémy a úkoly* (Literaturgeschichte, ihre Probleme und Aufgaben, 1942), die den ausführlichsten und bis heute aktuellen tschechischen Beitrag zu der Problematik der literaturgeschichtlichen Methodologie darstellt. Ein wesentlicher Teil ist der aktuellen Polemik mit Positivismus gewidmet; in diesem Zusammenhang kann man auch Vodičkas Thesen und Argumentation besser verstehen. Den zweiten Bereich stellen Probleme dar, die für die weitere Entwicklung des literaturgeschichtlichen Denkens in den folgenden Jahrzehnten außerordentlich produktiv waren. Den dritten Problemenkreis bilden dann die noch heute aktuellen bzw. offenen Fragen der Methodologie, vor allem die Schlüsselfrage, welche Rolle der Subjekt des Verfassers in dem Prozess der Literaturgeschichtsschreibung spielt, oder: inwieweit die Literaturgeschichte eine möglichst objektive Beschreibung, eine Re- bzw. Konstruktion der Vergangenheit ist. Vodička – von dem polemischen Akzent seiner Arbeit geleitet – hat die objektivisierende Position eingenommen, und die Begriffe der „Entwicklungstendenzen“ und der „Struktur“ dem konkreten Material (d.h. den Texten) übergeordnet. Diese zu einer Quasirealität gewordene Begriffe bildeten dann den Schlüsselpunkt von Vodičkas Konzept und stellten gleichzeitig auch Kriterien für die Interpretation eines beliebigen konkreten Werkes dar. Gegen Positivismus gerichteter polemischer Eifer eines jungen Wissenschaftlers hat hier vielleicht übermäßige Akzente gesetzt. Die Fragen aber, die die Grundlagen von Vodičkas Konzept bilden, sind bis heute aktuell geblieben.